

International Conference on Education, Psychology and Humanities

Hosted Online from Moscow, Russia

Date: 28th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

YANGI O‘ZBEKISTONDA MILLIY AKSIOLOGIK ONG TRANSFORMATSIYASINING IJTIMOIIY-FALSAFIY OMILLARI

Nuriddinova Gulshoda O‘lmasqulovna

o‘qitish kafedrası assistenti

Samarqand davlat pedagogika instituti

Urgut fakulteti pedagogika va tillarni

Annotatsiya:

Mazkur maqolada Yangi O‘zbekiston sharoitida milliy aksiologik ong transformatsiyasining ijtimoiy-falsafiy omillari tahlil etiladi. Aksiologik ong jamiyat a’zolarining qadriyatlar, ijtimoiy ideallar, axloqiy me’yorlar va ma’naviy maqsadlarga munosabatini ifodalovchi ijtimoiy ong shakli sifatida talqin qilinadi. Tadqiqotda milliy qadriyatlarning zamonaviy ijtimoiy taraqqiyot jarayonida qayta anglanishi, milliy va umuminsoniy qadriyatlar o‘rtasidagi dialektik munosabat, inson qadriining aksiologik mezon sifatida yuksalishi, huquqiy ong va fuqarolik mas’uliyatining kuchayishi, globallashuv hamda raqamlashuv jarayonlarining milliy qadriyatlar tizimiga ta’siri ijtimoiy-falsafiy nuqtayi nazardan yoritiladi. Shuningdek, Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasida belgilangan “Inson qadri uchun” tamoyili milliy aksiologik ong transformatsiyasining zamonaviy ijtimoiy-mazmuniy ifodasi sifatida tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: aksiologiya, aksiologik ong, milliy qadriyatlar, umuminsoniy qadriyatlar, ijtimoiy transformatsiya, inson qadri, milliy o‘zlik, ma’naviy taraqqiyot, fuqarolik mas’uliyati, Yangi O‘zbekiston.

International Conference on Education, Psychology and Humanities

Hosted Online from Moscow, Russia

Date: 28th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

Аннотация:

В данной статье анализируются социально-философские факторы трансформации национального аксиологического сознания в условиях Нового Узбекистана. Аксиологическое сознание рассматривается как форма общественного сознания, выражающая отношение членов общества к ценностям, социальным идеалам, нравственным нормам и духовным целям. В исследовании с социально-философской точки зрения освещаются переосмысление национальных ценностей в процессе современного общественного развития, диалектическое соотношение национальных и общечеловеческих ценностей, повышение ценности человеческого достоинства как аксиологического критерия, усиление правового сознания и гражданской ответственности, а также влияние процессов глобализации и цифровизации на систему национальных ценностей. Кроме того, принцип «Во имя человеческого достоинства», закреплённый в Стратегии развития Нового Узбекистана, анализируется как современное социально-содержательное выражение трансформации национального аксиологического сознания.

Ключевые слова: аксиология, аксиологическое сознание, национальные ценности, общечеловеческие ценности, социальная трансформация, человеческое достоинство, национальная идентичность, духовное развитие, гражданская ответственность, Новый Узбекистан.

Abstract:

This article analyzes the socio-philosophical factors underlying the transformation of national axiological consciousness in the context of New Uzbekistan. Axiological consciousness is interpreted as a form of social

International Conference on Education, Psychology and Humanities

Hosted Online from Moscow, Russia

Date: 28th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

consciousness that reflects the attitudes of members of society toward values, social ideals, moral norms, and spiritual goals. From a socio-philosophical perspective, the study examines the reinterpretation of national values in the process of contemporary social development, the dialectical relationship between national and universal human values, the elevation of human dignity as an axiological criterion, the strengthening of legal consciousness and civic responsibility, as well as the impact of globalization and digitalization processes on the system of national values. Furthermore, the principle of “For Human Dignity”, established in the Development Strategy of New Uzbekistan, is analyzed as a contemporary socio-substantive expression of the transformation of national axiological consciousness.

Keywords: axiology, axiological consciousness, national values, universal human values, social transformation, human dignity, national identity, spiritual development, civic responsibility, New Uzbekistan.

Jamiyat taraqqiyotining har bir tarixiy bosqichi insonning borliqqa, jamiyatga, o‘ziga va ijtimoiy qadriyatlarga bo‘lgan munosabatining muayyan shaklini vujudga keltiradi. Shu ma’noda qadriyatlar tizimi jamiyat hayotining faqat ma’naviy sohasiga daxldor hodisa emas, balki ijtimoiy munosabatlar, shaxs faoliyati, ijtimoiy institutlar va taraqqiyot maqsadlarini belgilab beruvchi muhim omil hisoblanadi. Qadriyatlarning jamiyat taraqqiyoti bilan bog‘liqligi, ularning shakllari, qadrlash va qadrsizlanish jarayonlari hamda qadriyat tizimlarining ijtimoiy o‘zgarishlarga munosabati Q. Nazarovning “Qadriyatlar falsafasi (Aksiologiya)” asarida maxsus tadqiq etilgan.[1]

O‘zbekiston mustaqillikka erishganidan keyin milliy qadriyatlarni qayta tiklash va milliy o‘zlikni anglash jarayoni jamiyat ma’naviy hayotining muhim yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Biroq bu jarayonni faqat o‘tmish qadriyatlarini

International Conference on Education, Psychology and Humanities

Hosted Online from Moscow, Russia

Date: 28th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

tiklash bilan izohlash yetarli emas. Chunki ijtimoiy taraqqiyot jarayonida qadriyatlar o'zining tarixiy asoslarini saqlagan holda yangi ijtimoiy ehtiyojlar, huquqiy me'yorlar, demokratik prinsiplar va global sivilizatsion jarayonlar ta'sirida mazmunan boyib boradi.

Yangi O'zbekiston bosqichida mazkur jarayon yanada tizimli xarakter kasb etdi. Xususan, 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida inson qadrini yuksaltirish, erkin fuqarolik jamiyatini rivojlantirish, adolat va qonun ustuvorligini ta'minlash, inson kapitalini rivojlantirish hamda ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash alohida ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilandi.[2]

Shu jihatdan milliy aksiologik ong transformatsiyasini jamiyatning siyosiy yoki huquqiy o'zgarishlarigagina bog'lab qo'yish to'g'ri emas. Ushbu jarayonda insonning o'z qadrini anglashi, boshqa inson qadrini e'tirof etishi, milliy o'zlik va umuminsoniylik o'rtasidagi munosabatni yangicha tushunishi, jamoatchilik mas'uliyati va fuqarolik pozitsiyasining shakllanishi kabi omillar ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Aksiologiya falsafaning qadriyatlarning tabiati, mazmuni, ijtimoiy funksiyalari, ularning shaxs va jamiyat hayotidagi o'rnini o'rganuvchi sohasidir. Qadriyat tushunchasi orqali insonning voqelikka nisbatan munosabati, muayyan hodisalarni ma'qullash yoki rad etish mezonlari, ijtimoiy ideallari va ma'naviy maqsadlari ifodalanadi. Q.Nazarov qadriyatlar masalasini tarix va taraqqiyotni aksiologik tushunish, qadrlash va qadrsizlanish jarayonlari bilan bog'laydi.[1] Bundan kelib chiqib, aksiologik ongni inson va jamiyat uchun ahamiyatli bo'lgan qadriyatlarni anglash, baholash, qabul qilish va ularga muvofiq faoliyat yuritishni ta'minlovchi ijtimoiy-ma'naviy mexanizm sifatida talqin qilish mumkin.

Milliy aksiologik ong esa muayyan xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi, tili, urf-odatlar, axloqiy me'yorlari, ma'naviy ideallari, milliy o'zligi va ijtimoiy

International Conference on Education, Psychology and Humanities

Hosted Online from Moscow, Russia

Date: 28th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

tajribasi asosida shakllangan qadriyatlarga bo'lgan munosabatlar majmuini ifodalaydi. Shu bilan birga, milliy aksiologik ongni statik hodisa sifatida qarash mumkin emas. Chunki milliy qadriyatlarning ijtimoiy funksiyalari tarixiy sharoitga qarab o'zgarib boradi. Masalan, muayyan an'ana tarixiy davrda jamoaviy birlikni ta'minlash vazifasini bajargan bo'lsa, zamonaviy sharoitda u milliy identiklikni saqlash, madaniy xilma-xillikni ta'minlash yoki avlodlar o'rtasida ma'naviy vorislikni mustahkamlash vositasi sifatida namoyon bo'lishi mumkin. Demak, milliy aksiologik ong transformatsiyasi qadriyatlarning butunlay almashishi emas, balki ularning ijtimoiy mazmuni, funksiyalari va inson hayotidagi ahamiyatining yangi tarixiy sharoitga mos ravishda qayta talqin qilinishi jarayonidir.

Milliy aksiologik ong transformatsiyasi bir nechta o'zaro bog'liq ijtimoiy-falsafiy omillar ta'sirida kechadi. Ular orasida ijtimoiy-siyosiy, huquqiy, ma'naviy-madaniy, ta'limiy, axborot-texnologik va globallashuv omillarini ajratib ko'rsatish mumkin:

Birinchi omil - inson qadrining ijtimoiy-falsafiy mezon sifatida yuksalishi.

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasining markaziy g'oyalardan biri «Inson qadri uchun» tamoyili bilan ifodalanadi. Rasmiy hujjatda inson qadrini yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini rivojlantirish orqali xalqparvar davlat barpo etish ustuvor vazifa sifatida belgilangan.[2] Bu prinsipni faqat siyosiy shior sifatida emas, balki muayyan aksiologik o'zgarishning ifodasi sifatida tahlil qilish mumkin. Chunki bunda inson davlat va jamiyat taraqqiyotining vositasi sifatida emas, balki ijtimoiy taraqqiyotning muhim qadriyat subyekti sifatida namoyon bo'ladi. Inson qadrining yuksalishi shaxs huquqlari, erkinliklari, qonuniy manfaatlari, munosib hayot kechirish sharoitlari va o'z qobiliyatlarini ro'yobga chiqarish imkoniyatlariga bo'lgan munosabatni ham o'zgartiradi. Shu nuqtayi

International Conference on Education, Psychology and Humanities

Hosted Online from Moscow, Russia

Date: 28th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

nazardan, milliy aksiologik ongning zamonaviy transformatsiyasida “inson - jamiyat - davlat” munosabatlarining qayta talqin qilinishi muhim ahamiyatga ega. Ikkinchi omil — milliy va umuminsoniy qadriyatlar uygʻunlashuvi.

Milliy qadriyatlarning zamonaviy transformatsiyasi ularning umuminsoniy qadriyatlar bilan munosabati orqali ham namoyon boʻladi. Milliylik va umuminsoniylik bir-birini inkor etuvchi kategoriyalar emas. Aksincha, milliy qadriyatlar umuminsoniy mazmun bilan boyigan holda oʻzining ijtimoiy ahamiyatini kengaytirishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, adolat, insonparvarlik, bagʻrikenglik, tinchlik, mehr-oqibat, masʼuliyat kabi qadriyatlar milliy madaniy tajribada muayyan shakllarda namoyon boʻlsa-da, oʻz mazmuniga koʻra umuminsoniy xarakterga ega. Bu “aqida Sh.Mirziyoyevning “Milliy tiklanishdan - milliy yuksalish sari” asarida mamlakat taraqqiyoti, inson hayoti sifati, ijtimoiy faollik va jamiyat maʼnaviy hayotiga oid masalalar bir tizimda qaraladi.[3] Ushbu asarni milliy qadriyatlarni zamonaviy taraqqiyot vazifalari bilan bogʻlash nuqtayi nazaridan muhim siyosiy-maʼrifiy manba sifatida qarash mumkin.

Uchinchi omil - huquqiy ong va fuqarolik masʼuliyatining kuchayishi.

Aksiologik ongning transformatsiyasi huquqiy qadriyatlar bilan ham uzviy bogʻliq. Qonun ustuvorligi, inson huquqlari, ijtimoiy adolat, tenglik va fuqarolik masʼuliyati zamonaviy jamiyatning muhim qadriyat mezonlariga aylanmoqda. 2022-2026 yillarga moʻljallangan Taraqqiyot strategiyasida inson huquqlarini taʼminlash, davlat organlarining hisobdorligi va ochiqqligini kuchaytirish, fuqarolik jamiyati institutlarining rolini oshirish vazifalari belgilab berilgan.[2] Bu holat milliy aksiologik ongda “boʻysunuvchi fuqaro” modelidan “huquq va majburiyatlarini anglagan faol fuqaro” modeliga oʻtish jarayonini tadqiq etish uchun nazariy asos boʻla oladi. Fuqarolik masʼuliyatining kuchayishi esa shaxsiy manfaat va jamoat manfaati oʻrtasidagi munosabatning qayta koʻrib chiqilishiga olib keladi. Bunda jamiyat manfaatlariga daxldorlik, qonunga hurmat, ijtimoiy

International Conference on Education, Psychology and Humanities

Hosted Online from Moscow, Russia

Date: 28th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

mas'uliyat, jamoatchilik nazorati va tashabbuskorlik kabi qadriyatlar muhim ahamiyat kasb etadi.

To'rtinchi omil - ma'naviy-ma'rifiy muhitning o'zgarishi.

Milliy aksiologik ong shakllanishida ta'lim, madaniyat, san'at, adabiyot, ommaviy axborot vositalari va oila muhim ijtimoiy institutlar hisoblanadi. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash alohida ustuvor yo'nalish sifatida belgilangani mazkur sohaning ijtimoiy taraqqiyotdagi ahamiyatini ko'rsatadi.[2] Madaniyat va san'at sohasidagi davlat siyosatida ham milliy madaniy merosni asrash va yosh avlodda milliy madaniyatga qiziqishni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Masalan, 2022 yilda qabul qilingan qarorda ta'lim muassasalarida milliy musiqa cholg'ulariga o'quvchilar qiziqishini oshirish, milliy madaniyatga muhabbatni shakllantirish va iste'dodli yoshlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan choralar belgilangan.[4] Bu jarayonni milliy aksiologik ongning madaniy mexanizmlar orqali qayta ishlab chiqarilishi va yangilanishi sifatida baholash mumkin.

Beshinchi omil - globallashtirish va axborot-kommunikatsiya muhitining kengayishi.

Zamonaviy inson qadriyatlar haqidagi tasavvurlarni faqat oila, mahalla yoki milliy madaniy muhitdan emas, balki global axborot makonidan ham qabul qiladi. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli kommunikatsiya vositalari milliy aksiologik ongga yangi mazmun va ta'sir kanallarini olib kirmoqda. Bu jarayon ikki tomonlama xarakterga ega. Bir tomondan, global axborot muhiti turli madaniyatlar, g'oyalar va ijtimoiy tajribalar bilan tanishish imkoniyatini kengaytiradi. Ikkinchi tomondan, turli qadriyat modellarining tezkor tarqalishi milliy madaniy identiklik va ma'naviy barqarorlik masalasini yanada dolzarblashtiradi. Shuning uchun milliy aksiologik ongning zamonaviy transformatsiyasida global ta'sirni rad etish emas, balki milliy va umuminsoniy

International Conference on Education, Psychology and Humanities

Hosted Online from Moscow, Russia

Date: 28th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

qadriyatlarning konstruktiv uyg'unlashuvi mexanizmlarini tadqiq etish muhimdir.

Shuningdek, milliy qadriyatlarning transformatsiyasida eng muhim nazariy masalalardan biri an'ana va innovatsiya munosabatidir. An'ana jamiyatning tarixiy xotirasi va ma'naviy vorisligini ta'minlasa, innovatsiya ijtimoiy taraqqiyotning yangi ehtiyojlariga javob berish imkoniyatini yaratadi. Shu nuqtayi nazardan, milliy aksiologik ong transformatsiyasini an'analarning yo'qolishi sifatida talqin qilish biryoqlama yondashuv bo'ladi. Aksincha, tarixiy qadriyatlar yangi ijtimoiy sharoitda qayta talqin qilinishi va yangi funksiyalarni bajarishi mumkin. Masalan, mahalla instituti tarixan ijtimoiy hamjihatlik, o'zaro yordam va jamoaviy mas'uliyat mexanizmlaridan biri bo'lgan. Zamonaviy sharoitda esa uning funksiyalari fuqarolarning ijtimoiy tashabbuslari, jamoatchilik ishtiroki va ijtimoiy himoya mexanizmlari bilan bog'liq yangi mazmunlar bilan boyib bormoqda. Demak, an'ana va innovatsiya o'rtasidagi munosabatni "eskilik – yangilik" qarama-qarshiligi asosida emas, balki ijtimoiy vorislik va transformatsiyaning dialektik birligi sifatida o'rganish maqsadga muvofiq sanaladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 464 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi PF–60-son Farmoni. 2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida.
3. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari milliy bazasi — LexUZ. – <https://lex.uz>

International Conference on Education, Psychology and Humanities

Hosted Online from Moscow, Russia

Date: 28th September, 2026

Website: <https://econferencia.com>

-
4. Nazarov Q. Qadriyatlar falsafasi (Aksiologiya). – Toshkent: Faylasuflar milliy jamiyati nashriyoti, 2004. – 85 b.
 5. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2020.
 6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 2 fevraldagi qarori. Madaniyat va san’at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida.
 7. Jo‘rayev N. O‘zgarayotgan dunyoda milliy qadriyatlar va o‘zlikni asrash muammolari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2010.